

Komunikacja wspomagająca i alternatywna

Potrzeba komunikowania się z otoczeniem jest jedną z najważniejszych potrzeb psychicznych człowieka. Komunikacja jest kluczem do:

- ✚ poznawania siebie i otaczającej rzeczywistości;
- ✚ uporządkowania świata poprzez nazywanie przedmiotów, zjawisk, zdarzeń, określanie ich cech i relacji zachodzących między nimi.

W sytuacji gdy dziecko nie mówi, nie znaczy to, że nie ma nam nic do powiedzenia. Często z racji zakłóceń rozwoju, dezorganizacji ulega również proces porozumiewania się. Dziecko nie zna innego niż mowa skutecznego środka za pomocą którego mogłoby przekazać to co chce powiedzieć. Wiele dzieci szczególnie niepełnosprawnych intelektualnie w takich sytuacjach ucieka się do innych form jak: krzyk, płacz, autoagresja, izolowanie się - zachowań, które pomagają im zwrócić na siebie uwagę i w ten sposób zakomunikować swoje potrzeby. Zachowania tego typu są wołaniem dziecka o pomoc w zrozumieniu otaczającej go sytuacji, tego co inni mówią i czego od niego oczekują.

Co to jest komunikacja alternatywna i wspomagająca /AAC/?

Jest to ogół metod, które są stosowane do wspierania komunikacji osób mających trudności w werbalnym porozumiewaniu się. Metody te umożliwiają wyrażanie swoich potrzeb, preferencji, myśli, opinii. W konsekwencji pomagają w nawiązywaniu relacji z innymi ludźmi. AAC wspiera budowanie tożsamości osoby niemówiącej, pozwala jej stać się autonomiczną jednostką. Daje niezależność i poczucie wpływu na swoje życie. Nauka porozumiewania się jest najistotniejszym ze wszystkich oddziaływań terapeutycznych podejmowanych wobec osób niemówiących.

Użytkownikami **komunikacji wspomagającej** są dzieci, u których rozwój mowy jest zaburzony. W takim przypadku wprowadza się symbole (gesty i/lub znaki graficzne), które pomagają dziecku rozumieć język i coraz lepiej go używać. W ten sposób wspomagamy proces nabywania mowy. Ważne jest to że znaki (najczęściej gesty) są używane równocześnie z mową, wzmacniając komunikaty słowne, ale nie zastępując ich. Komunikacja wspomagająca jest także pomocna w przypadku osób, które używają mowy, ale ich artykulacja jest niezrozumiała dla otoczenia. W takiej sytuacji AAC pełni rolę uzupełniającą mowę.

Komunikacja alternatywna przeznaczona jest dla osób, które nie mogą mówić lub nie używają mowy do komunikacji, często mając także problemy z rozumieniem mowy (osoby z autyzmem, niepełnosprawnością intelektualną). Celem oddziaływań w tym przypadku jest znalezienie takiej formy ekspresji, która stanie się dla osoby niemówiącej stałym sposobem na porozumiewanie się z otoczeniem.

Jedną z propozycji pomocy (pośród metod AAC - wspomagające i alternatywne sposoby porozumiewania się) jest **Program Językowy Makaton - system gestów i symboli graficznych**. Użytkownikami **Makatonu** są zarówno osoby z trudnościami w porozumiewaniu się, jak również dzieci w okresie przed- werbalnym i z opóźnionym rozwojem mowy. Wykorzystując naturalny system komunikacji, jakim są gesty oraz naśladowując zachowania komunikacyjne dorosłych dziecko może nabyć umiejętność komunikowania się zanim jeszcze zacznie mówić. Wybór formy gestu lub symbolu zależy od indywidualnych potrzeb i umiejętności osoby korzystającej z metody.

Gesty i symbole nie są alternatywami wzajemnie wykluczającymi się. Mogą być:

- ✚ stosowane łącznie;
- ✚ stosowane rozdzielnie;
- ✚ łączone z innymi systemami AAC.

Gesty są formami wspomagającymi słowne porozumiewanie się (są stosowane symultanicznie z mową), służą jako dodatkowy środek, który wzmacnia przekazywany dziecku lub przez dziecko komunikat. Gestom zawsze towarzyszy poprawna, gramatyczna mowa.

W **Makatonie** oprócz znaków manualnych wykorzystywane są również **symbole graficzne** z których korzystają osoby, które nie są w stanie wykonać gestu. Wskazują wówczas na symbol i w ten sposób sygnalizują swoje potrzeby i zainteresowania. Symbole są proste i łatwe do zapamiętania.

Liczba ogólna gestów odpowiada ilości wszystkich pojęć i jest to **około 7 500 znaków**. Gestom podobnie, jak symbolom towarzyszy zawsze poprawna, gramatyczna mowa (zależnie od możliwości dziecka/dorosłego). Gesty **Makatonu** ze względu na swoje główne przeznaczenie (dzieci niepełnosprawne i małe dzieci) są proste w **motorycznym wykonaniu** (dwie opcje znaku do wyboru - dla jednej lub dwóch rąk), **czytelne** (tak, aby osoby nieznające systemu mogły się domyśleć co dany znak oznacza) i **ikoniczne** (aby osoby uczące się znaków mogły je zapamiętać a następnie spontanicznie odtworzyć podczas porozumiewania się). Terapię z zastosowaniem wspomagających i alternatywnych metod komunikacji prowadzi się w naturalnych interakcjach, w toku codziennych zajęć, w sytuacjach życia codziennego w szkole i na zajęciach dodatkowych.

Autorką polskiej wersji Programu Makaton jest **dr Bogusława B. Kaczmarek**.

Przykładowe symbole Makatonu:

					
IŚĆ	WIDZIEĆ	TELEFONOWAĆ	JEŚĆ	PIĆ	SIADAĆ
					
BAWIĆ SIĘ	RYSOWAĆ	SPAĆ	ŚPIEWAĆ	PODNOŚĆ SIĘ	KĄPAĆ SIĘ

Opracowanie: *Katarzyna Igielska*